

**LIST OJCA ŚWIĘTEGO FRANCISZKA DO BISKUPÓW CAŁEGO ŚWIATA
W CELU PRZEDSTAWIENIA MOTU PROPRIO „TRADITIONIS CUSTODES”
O STOSOWANIU LITURGII RZYMSKIEJ SPRZED REFORMY Z 1970 R.**

Drodzy Bracia w Biskupstwie,

Podobnie jak uczynił to mój Poprzednik Benedykt XVI w *Summorum Pontificum*, także i ja zamierzam dołączyć do Motu proprio *Traditionis custodes* list, aby wyjaśnić powody, które skłoniły mnie do podjęcia tej decyzji. Zwracam się do Was z zaufaniem i szczerością, w imię tej wspólnej „troski o cały Kościół, która w poważnym stopniu przyczynia się do pożytku Kościoła powszechnego”, jak przypomina nam Sobór Watykański II¹.

Dla wszystkich oczywiste są powody, które skłoniły św. Jana Pawła II i Benedykta XVI do zezwolenia na możliwość używania Mszału Rzymskiego promulgowanego przez św. Piusa V, wydanego przez św. Jana XXIII w 1962 r., do sprawowania Ofiary eucharystycznej. Uprawnienie udzielone przez Kongregację ds. Kultu Bożego w 1984 roku² i potwierdzone przez św. Jana Pawła II w Motu proprio *Ecclesia Dei* z 1988 r.³, było podyktowane przede wszystkim pragnieniem zażegnania schizmy związanej z ruchem kierowanym przez abp. Lefebvre'a. Skierowana do biskupów prośba, aby wielkodusznie zaakceptowali „słuszne życzenia” wiernych, którzy prosili o używanie tego Mszału, miała zatem na względzie motywację eklezjalną - przywrócenia jedności Kościoła.

To uprawnienie było przez wiele osób w Kościele postrzegane jako możliwość swobodnego używania Mszału Rzymskiego, promulgowanego przez św. Piusa V, określając jego użycie jako równorzędne wobec Mszału Rzymskiego, promulgowanego przez św. Pawła VI. Aby unormować tę sytuację, Benedykt XVI zabrał głos w tej sprawie wiele lat później, regulując stan rzeczy w Kościele, ponieważ wielu kapłanów i wiele wspólnot „z wdzięcznością skorzystało z możliwości, którą dawało Motu proprio św. Jana Pawła II. Podkreślając, że rozwój ten nie mógł być przewidziany w 1988 roku, Motu proprio *Summorum Pontificum* z 2007 roku miało na celu wprowadzenie „jaśniejszych regulacji prawnych”⁴. Aby ułatwić dostęp wszystkim, także młodym, którzy „odkrywają tę formę liturgiczną, odczuwają jej piękno i odnajdują w niej ten sposób spotkania z Tajemnicą Najświętszej Eucharystii, który byłby najlepiej do nich dopasowany”⁵, Benedykt XVI stwierdził, że „Mszał Rzymski ogłoszony przez św. Piusa V i wydany po raz kolejny przez bł. Jana XXIII powinien być uznawany za nadzwyczajny wyraz tej samej zasady modlitwy (*Lex orandi*)”, przyznając „szerszą możliwość używania Mszału z 1962 roku”⁶.

Argumentem stojącym u podstaw jego wyboru było przekonanie, że takie rozporządzenie nie podważy jednej z zasadniczych decyzji Soboru Watykańskiego II, osłabiając tym samym jego autorytet: Motu proprio w pełni uznawało, że „Mszał Rzymski ogłoszony przez Pawła VI jest zwyczajnym wyrazem zasady modlitwy (*Lex orandi*) Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego”⁷. Uznanie Mszału promulgowanego przez św. Piusa V „jako nadzwyczajnego wyrazu tej samej zasady modlitwy (*Lex orandi*) nie miało w żadnym wypadku na celu nieuznania reformy liturgicznej, lecz było podyktowane pragnieniem wyjścia naprzeciw „usilnym prośbom tych wiernych”, przyznając im możliwość „odprawiania Ofiary Mszy zgodnie z edycją typiczną Mszału Rzymskiego ogłoszoną przez bł. Jana XXIII w 1962 i nigdy nie odwołaną, jako nadzwyczajną formą Liturgii Kościoła”⁸. W jego rozeznaniu pocieszał go fakt, że osoby, które chciały „zachować drogą im formę świętej liturgii”, „zaakcep-

¹ Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 listopada 1964, n. 23: AAS 57 (1965) 27.

² Kongregacja ds. Kultu Bożego, List do Przewodniczących Konferencji Episkopatów *Quattuor abhinc annos*, 3 października 1984: AAS 76 (1984) 1088-1089.

³ Jan Paweł II, List apostolski Motu proprio *Ecclesia Dei*, 2 lipca 1988: AAS 80 (1998) 1495-1498.

⁴ Benedykt XVI, List do biskupów o „motu proprio”, 7 lipca 2007; L'Osservatore Romano (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

⁵ Benedykt XVI, List do biskupów o „motu proprio”, 7 lipca 2007; L'Osservatore Romano (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

⁶ Benedykt XVI, List do biskupów o „motu proprio”, 7 lipca 2007; L'Osservatore Romano (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

⁷ Benedykt XVI, List apostolski Motu proprio *Summorum Pontificum*, 7 lipca 2007: AAS 99 (2007) 779.

⁸ Benedykt XVI, List apostolski Motu proprio *Summorum Pontificum*, 7 lipca 2007: AAS 99 (2007) 779.

towali postanowienia Soboru Watykańskiego Drugiego i pozostali wierni Papieżowi i Biskupom”⁹. Za bezpodstawne uznawał poza tym obawy przed rozłamem we wspólnotach parafialnych, gdyż „obie Formy Rytu Rzymskiego mogą się przeciwieństwem ubogacać”¹⁰. Zachęcał zatem Biskupów do przezwyciężenia wątpliwości i obaw oraz do przyjęcia norm, „czuwania, by wszystko dokonywało się w pokoju i zgodzie”, obiecując, że „będzie można poszukać sposobów ich pokonania trudności”, gdyby po tym, jak *Motu proprio* wejdzie w życie, powstały „naprawdę poważne trudności”¹¹.

Trzydzieści lat później zleciłem Kongregacji Nauki Wiary przesłanie Wam kwestionariusza dotyczącego stosowania *Motu proprio Summorum Pontificum*. Odpowiedzi, które otrzymałem, ujawniły sytuację, która mnie smuci i niepokoi, utwierdzając mnie w przekonaniu o potrzebie interwencji. Niestety, pasterska intencja moich poprzedników, którzy zamierzali „dłożyć wszelkich starań potrzebnych do tego, by ci, którzy prawdziwie chcą jedności Kościoła mogli w tej jedności pozostać lub do niej powrócić”¹², była często poważnie lekceważona. Możliwość zaoferowana przez Jana Pawła II, a z jeszcze większą wielkodusznością przez Benedykta XVI, mająca na celu przywrócenie jedności ciała kościelnego, z uszanowaniem różnych wrażliwości liturgicznych, została wykorzystana do powiększenia dystansów, zaostrzenia różnic i budowania przeciwieństw, które ranią Kościół i hamują jego postęp, narażając go na ryzyko podziałów.

W równym stopniu niepokoją mnie nadużycia jednej i drugiej strony w sprawowaniu liturgii. Podobnie jak Benedykt XVI, ja również ubolewam nad faktem, że „w wielu miejscach odprawiano liturgię nie stosując się do wskazań nowego Mszału, które rozumiano wyłącznie jako przyzwolenie na kreatywność liturgiczną - a nawet jako wymaganie takowej. To często prowadziło do trudnych do zniesienia deformacji liturgii”¹³. Ale nie mniej zasmuca mnie instrumentalne używanie *Missale Romanum* z 1962 r., które coraz bardziej charakteryzuje się rosnącym odrzuceniem nie tylko reformy liturgicznej, ale i Soboru Watykańskiego II, z bezpodstawnym i niemożliwym do obrony twierdzeniem, że zdradził on Tradycję i „prawdziwy Kościół”. Jeśli prawdą jest, że drogę Kościoła należy rozumieć w dynamizmie Tradycji, „pochodzącej od Apostołów, rozwijającej się w Kościele pod opieką Ducha Świętego” (*Dei Verbum* 8), to Sobór Watykański II stanowi najnowszy etap tego dynamizmu, w którym episkopat katolicki wsłuchiwał się w rozeznawanie drogi, jaką Duch Święty wskazywał Kościołowi. Wątpliwie w Sobór to wątpliwie w intencje Ojców, którzy na Soborze Powszechnym uroczyście sprawowali swoją władzę kolegiałną *cum Petro et sub Petro*¹⁴, a w ostateczności wątpić w samego Ducha Świętego, który prowadzi Kościołem.

To właśnie Sobór Watykański II wyjaśnia sens decyzji o ponownym rozważeniu zezwolenia, udzielonego przez moich Poprzedników. Wśród postulatów, na które Biskupi wskazali z największym naleganiem, wylania się nacisk na pełne, świadome i czynne uczestnictwo całego Ludu Bożego w liturgii¹⁵, zgodnie z tym, co wskazywał już Pius XII w encyklice *Mediator Dei* o odnowie liturgii¹⁶. Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* potwierdziła to życzenie, dążąc do „odnowienia i rozwoju liturgii”¹⁷ i wskazując zasady, które powinny kierować reformą¹⁸.

---

⁹ Benedykt XVI, List do biskupów o „*motu proprio*”, 7 lipca 2007; *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

¹⁰ Benedykt XVI, List do biskupów o „*motu proprio*”, 7 lipca 2007; *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

¹¹ Benedykt XVI, List do biskupów o „*motu proprio*”, 7 lipca 2007; *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

¹² Benedykt XVI, List do biskupów o „*motu proprio*”, 7 lipca 2007; *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

¹³ Benedykt XVI, List do biskupów o „*motu proprio*”, 7 lipca 2007; *L'Osservatore Romano* (wydanie polskie) 28(2007) Nr 9(296), s. 23-24.

¹⁴ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 listopada 1964, n. 23: AAS 57 (1965) 27.

¹⁵ *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Seria I, Volumen II, 1960.

¹⁶ Pius XII, Encyklika *Mediator Dei*, 20 listopada 1947: AAS 39 (1949) 521-595.

¹⁷ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, nr 1, 14: AAS 56 (1964) 97.104.

¹⁸ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, n. 3: AAS 56 (1964) 98.

W szczególności ustalił, że zasady te dotyczą Rytu Rzymskiego, podczas gdy w odniesieniu do innych prawowicie uznanych rytów prosił, aby zostały one „roztropnie i gruntownie zmienione w duchu zdrowej tradycji oraz aby im nadano nową żywotność, stosownie do współczesnych warunków i potrzeb”¹⁹. W oparciu o te zasady przeprowadzono reformę liturgiczną, która swój najwyższy wyraz znalazła w Mszałe Rzymskim, opublikowanym w wydaniu wzorcowym przez św. Pawła VI²⁰ i poprawionym przez św. Jana Pawła II²¹. Należy więc uznać, że Ryt Rzymski, wielokrotnie w ciągu wieków dostosowywany do potrzeb czasu, nie tylko zachowano, ale i odnowiono „trzymając się wiernie Tradycji”²². Ci, którzy pragną z pobożnością celebrować według dawnej formy liturgicznej, nie będą mieli trudności z odnalezieniem w Mszałe Rzymskim, zreformowanym według myśli Soboru Watykańskiego II, wszystkich elementów Rytu Rzymskiego, a zwłaszcza Kanonu Rzymskiego, który stanowi jeden z najbardziej charakterystycznych elementów.

Chcę dodać jeszcze jeden powód jako podstawę mojej decyzji: w słowach i postawach wielu osób coraz wyraźniej widać, że istnieje ścisły związek między wyborem celebracji według ksiąg liturgicznych sprzed Soboru Watykańskiego II, a odrzuceniem Kościoła i jego instytucji w imię tego, co uważają za „prawdziwy Kościół”. Jest to zachowanie sprzeczne z komunią, podsycające dążenie do podziału – „Ja jestem Pawła, a ja Apollosa; ja jestem Kefasa, a ja Chrystusa” - na które apostoł Paweł zareagował stanowczo²³. Właśnie w celu obrony jedności Ciała Chrystusa jestem zmuszony odwołać zezwolenie udzielone przez moich Poprzedników. Wypaczony użytek, jaki się z niego czyni, jest sprzeczny z powodami, które skłoniły ich do przyznania swobody odprawiania Mszy św. według *Missale Romanum* z 1962 roku. Ponieważ „czynności liturgiczne nie są prywatnymi czynnościami, lecz uroczyste sprawowanymi obrzędami Kościoła, który jest «sakramentem jedności»²⁴, muszą być one sprawowane w komunii z Kościołem. Sobór Watykański II, potwierdzając zewnętrzne więzy włączenia do Kościoła - wyznanie wiary, sakramentów, komunii - potwierdził za św. Augustynem, że warunkiem zbawienia jest trwanie w Kościele nie tylko „ciałem”, ale i „sercem”²⁵.

Drodzy Bracia w Biskupstwie, konstytucja *Sacrosanctum Concilium* wyjaśniła, że Kościół jest „sakramentem jedności”, ponieważ jest „ludem świętym, zjednoczonym i zorganizowanym pod zwierzchnictwem biskupów”²⁶. *Lumen gentium*, przypominając Biskupowi Rzymu, że jest „trwałym i widzialnym źródłem i fundamentem jedności zarówno biskupów, jak wszystkich wiernych”, mówi, że Wy jesteście „widzialnym źródłem i fundamentem jedności w swoich Kościołach partykularnych, uformowanych na wzór Kościoła powszechnego, w których istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki”²⁷.

Odpowiadając na Wasze prośby, podejmuję stanowczą decyzję uchylenia wszystkich norm, instrukcji, zezwoleń i zwyczajów uprzednich względem obecnego *Motu proprio*, i uznania ksiąg liturgicznych promulgowanych przez świętych papieży Pawła VI i Jana Pawła II, zgodnie z dekretami Soboru Watykańskiego II, za jedyny wyraz *lex orandi* Rytu Rzymskiego. Pociesza mnie w tej decyzji fakt, że po Soborze Trydenckim św. Pius V również zniósł wszystkie obrzędy, które nie mogły poszczycić się udokumentowaną starożytnością, ustanawiając jeden *Missale Romanum* dla całego Kościoła łacińskiego. Przez cztery wieki *Missale Romanum* promulgowany

---

¹⁹ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, n. 4: AAS 56 (1964) 98.

²⁰ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, editio typica, 1970.*

²¹ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum, editio typica altera, 1975; editio typica tertia, 2002; (reimpressio emendata, 2008).*

²² Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, n. 4: AAS 56 (1964) 98.

²³ 1 Kor 1, 12-13.

²⁴ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, n. 26: AAS 56 (1964) 107.

²⁵ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 listopada 1964, n. 14: AAS 57 (1965) 19.

²⁶ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, n. 26: AAS 56 (1964) 100.

²⁷ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 listopada 1964, n. 23: AAS 57 (1965) 27.

przez św. Piusa V był więc głównym wyrazem *lex orandi* Rytu Rzymskiego, pełniąc funkcję jednoczącą w Kościele. Nie dla zaprzeczenia godności i wspaniałości tego rytu Biskupi zgromadzeni na soborze powszechnym prosili o jego zreformowanie; ich intencją było, aby „wierni nie uczestniczyli jak obcy lub milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy misterium to dobrze rozumieli, w świętej czynności brali udział świadomie, pobożnie i czynnie”²⁸. Św. Paweł VI, przypominając, że dzieło dostosowania Mszału Rzymskiego zostało rozpoczęte już przez Piusa XII, oświadczył, że rewizja Mszału Rzymskiego, przeprowadzona w świetle najdawniejszych źródeł liturgicznych, miała na celu umożliwienie Kościołowi wznoszenia w różnych językach „jednej i tej samej modlitwy”, która wyrażałaby jego jedność²⁹. Pragnę, aby ta jedność została przywrócona w całym Kościele Rytu Rzymskiego.

Sobór Watykański II, opisując katolickość Ludu Bożego, przypomina, że „we wspólnocie kościelnej prawomocnie istnieją Kościoły partykularne, korzystające z własnej tradycji. Pozostaje przy tym nienaruszony prymat Stolicy Piotrowej, która przewodzi całemu zgromadzeniu miłości, sprawuje opiekę nad prawowitymi odrębnościami, a jednocześnie czuwa, aby nie przeszkadzały one jedności, lecz raczej jej służyły”³⁰. W chwili, gdy wypełniając moją posługę w służbie jedności, podejmuję decyzję o zawieszeniu zezwolenia udzielonego przez moich poprzedników, proszę Was, abyście dzielili ze mną ten ciężar jako formę uczestnictwa w trosce o cały Kościół. W Motu proprio pragnąłem potwierdzić, że do Biskupa, jako moderatora, promotora i stróża życia liturgicznego w Kościele, którego jest on zasadą jedności, należy normowanie celebracji liturgicznych. Do Was zatem, jako ordynariuszy miejsca, należy udzielanie zezwolenia w waszych Kościołach na używanie Mszału Rzymskiego z 1962 roku, stosując normy zawarte w niniejszym Motu proprio. Przede wszystkim do Was należy działanie na rzecz powrotu do jednolitej formy celebracji, weryfikując w każdym przypadku prawdziwą sytuację grup celebrujących według tego *Missale Romanum*.

Wskazania dotyczące postępowania w diecezjach są podyktowane głównie dwiema zasadami: z jednej strony, aby zadbać o dobro tych, którzy się zakorzenili w uprzedniej formie celebracji i potrzebują czasu na powrót do Rytu Rzymskiego promulgowanego przez świętych Pawła VI i Jana Pawła II; z drugiej strony, aby powstrzymać tworzenie nowych parafii personalnych, związanych bardziej z pragnieniem i wolą poszczególnych prezbiterów, niż z rzeczywistą potrzebą „świętego wiernego Ludu Bożego”. Jednocześnie proszę Was o czuwanie, by każda liturgia była sprawowana godnie i z dochowaniem wierności księgom liturgicznym promulgowanym po Soborze Watykańskim II, bez ekscentryczności, które łatwo przeradzają się w nadużycia. Do tej wierności przepisom Mszału i ksiąg liturgicznych, w których odbija się reforma liturgiczna, jakiej pragnął Sobór Watykański II, niech będą wychowywani seminarzyści i nowi prezbiterzy.

Proszę Zmartwychwstałego Pana o Ducha dla Was, aby uczynił was mocnymi i wytrwałymi w służbie Ludowi, który Pan wam powierzył, aby przez waszą troskę i czujność wyrażał komunie także w jedności jednego Rytu, w którym zachowane jest wielkie bogactwo rzymskiej tradycji liturgicznej. Modlę się za Was. Wy módlcie się za mnie.

Rzym, 16 lipca 2021 r.

FRANCISZEK

Tłumaczenie: o. Stanisław Tasiemski OP (KAI) i ks. Dominik Ostrowski

---

²⁸ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, 4 grudnia 1963, n. 48: AAS 56 (1964) 113.

²⁹ Paweł VI, Konstytucja apostolska *Missale Romanum* (3 kwietnia 1969), AAS 61 (1969) 222.

³⁰ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, 21 listopada 1964, n. 13: AAS 57 (1965) 18.